

3

Ἐδῶ σὸ ἐρημικὸ ἀκρογιάλι
μοναχὴ
κάθουμαι καὶ προσμένω
θλιβερή.

Κ' ἔχω τὴ σκέψη καὶ τὴ ματιά μου
καρφωτὴ
πέρα στὴ θάλασσα κι ὅλο στὴ θάλασσα
τὴν ἀνοιχτή.

Ὁ ἥλιος πίσω ἀπὸ τὰ ἔρινα βουνά
ἔχει κρυφτεῖ
κι ὅπου καὶ νῆναι τὸ φεγγάρι
θὰ ὑψωθεί.

Θὰ ὑψωθεί καὶ θὰ μαγέψει
κάθε ψυχὴ
κι ὅ,τι ἀλύγιστο μπροστά του
θὰ λυγιστεῖ.

Μόνον ἐγὼ θάχω τὴ σκέψη καὶ τὴ ματιά μου
καρφωτὴ
πέρα στὴ θάλασσα κι ὅλο στὴ θάλασσα
τὴν ἀνοιχτή,

καὶ θὰ προσμένω καὶ θὰ προσμένω
ὥς τὴν αὐγὴ
τὴ μοναχὴ μου Ἀγάθη
ποῦ δὲ θάρθει.

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΑ

ΑΜΠΕΛΑΣ. — Γιατρέ, ἡ γυναίκα μου δὲν εἶναι κολά,
δὲν κοιμᾶται τὴ νύχτα...

ΓΙΑΤΡΟΣ. — Νὰ σοῦ δώσω ἓνα γιατρικόν... Μὰ στά-
σου, ἐσύ νομίζω γράφεις κωμωδίες.

ΑΜΠΕΛΑΣ (καμαρωμένος). Μάλιστα, κωμωδίες, Ιστο-
ρίες... (καὶ μάλιστα φλυαρίες...)

ΓΙΑΤΡΟΣ. Ἐ λοιπόν, διάβασέ της ὅ,τι κι ἂν εἶναι,
φτάνει νὰ εἶναι δικό σου... θὰ κοιμηθεῖ ἀμέσως.

Κ. ΤΕΦΑΡΙΚΗΣ

Λευκάδα εἶναι τὸ νησί. Ἅγια Μαύρα, ἡ χώρα. Ὁ
λογιώτατος ὅμως τὰ θέλει καὶ τὰ δυὸ Λευκάδα. Τί νὰ τοῦ
κάμης!

ΚΟΝΕΜΕΝΟΣ

Κανέναν μικρὸς ἢ μεγάλος δὲν μπορεῖ νάφανιστεῖ παρὰ
μέ τὰ ἴδια του τὰ χέρια.

OSCAR WILDE

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ (*)

95

Ἡ γλώσσα, καθὼς τὴν καταντήσαμε, δὲν εἶναι
δέσποινα· εἶναι πόρνη. Ὅσοι πολεμᾶνε γιὰ νὰ τὴ
φέρουνε στὰ σύγκαλά της, γιὰ νὰ τὴν κρατήσουνε
στῆς ἀρετῆς τὸ δρόμο, περιγελιένται καὶ πετροβο-
λιένται. Παθαίνουν ἔτι θὰ πάθαινε κανένας ὑπαδὸς
τοῦ παράξενου Στρατοῦ τῆς Σωτηρίας τοῦ ἄγγελου,
νομίζω, Βούδ, ἂν ξέπεφτ' ἐδῶ, ἡ κανένας ἱεραπό-
στολος μέσα στοὺς κανίθαλους.

96

Ἀπὸ τοὺς ἑλληνικοὺς νόμους οἱ Ῥωμαῖοι ἀνθο-
λογήσανε τὸ περίφημο νομικὸ σύστημά τους; Πολύ
καλά. Καὶ ἡ Ἀναγέννηση στὸ δέκατο πέμτο καὶ
στὸ δέκατο ἔχτο αἰῶνα, ἀναμμένη ἀπὸ τίς λαμπρά-
δες τῶ δασκάλων τῆς Πόλης. Μὰ ποῖος κυρίεψε τὸν
κόσμο μὲ τοὺς νόμους του καὶ μὲ τὴν κυβέρνησή
του; Ἡ Ρώμη. Ποῖος ὠφελήθηκε ἀπὸ τὴν Ἀνα-
γέννηση; Ἡ Εὐρώπη. Ἐχτὸς ἀπὸ μᾶς. Ὅσοι κά-
νουν τίς ἐπανάστασες, δὲν ἔχουνε διάφορο ἀπὸ κείνες.

97

Δὲν εἶχαμ' ἐμεῖς τὰ σκοτάδια τοῦ μεσαίωνα ποτέ.
Ἀπόδειξη ὁ βυζαντινισμός. Ἀγνωστικὸν σ' ἐμᾶς ἡ
κόλαση. Μὰ γιὰ τοῦτο κι ὁ παράδεισος τῆς Ἀνα-
γέννησης. Καὶ ποῦ βρισκόμαστε; Στὴ Καθαρτήριον.

98

Ἀκουσα τίς προάλλες κάποιονε ποῦ διάβαζε στί-
χους μου. Καὶ τοὺς ἤρε τοὺς στίχους μου ἀσκη-
μούς. Καὶ εἶταν ἀπὸ τὸ κακὸ τὸ διάβασμα. Σκόν-
ταψε· βάζε κάτι χοντρὸ καὶ ἀλύγιστο καὶ κρύο στὴν
ἀπαγγελίαν τοῦ στίχου, καὶ τότε σύντριψε τὸ στίχο
πεταλούδα ἢ ἀγαλμα. Ἐκεῖ ποῦ χρειάζεται εὐγένεια
καὶ ζέση καὶ ρυθμὸς καὶ τῆς συγκίνησης ἡ τρε-
μούλα καὶ τὸ μελωδικὸ καὶ σχεδὸν ψαλτικὸ ἐκεῖνο
ἀνεβοκατέβασμα καὶ μέτρημα τῆς φωνῆς ποῦ βρί-
σκεται ἀνάμεσα τῆς ἀπλῆς κουδέντας καὶ τοῦ ἔντε-
χου τραγουδιοῦ, καὶ νὰ ἡ γλώσσα τοῦ στίχου! Νὰ
ὁ τρόπος, ποῦ μπορεῖ νὰ μὴν ἁμορφαίνει, στὴ γνώμη

(*) Κοίταξε ἀριθ. 341, 354, 368, 375, 387, 448
449 καὶ 450.

τοῦ φωτισμένου, τὸ στίχο ποὺ εἶναι ἄσκημος ἀληθινά, μὰ ποὺ δείχνει ἔλη τὴν ὁμορφιὰ τοῦ ὁμορφου στίχου καὶ ποὺ τῆς δίνει σάρκα. Ἔτσι καὶ μερικοὶ κριτικοὶ παρασταίνουν τὰ ἔργα τῆς τέχνης σὰν ἐκείνοι ποὺ τοὺς κακοδιαβάζουνε τοὺς στίχους. Δὲ φταῖνε τὰ ἔργα, φταῖνε οἱ κριτικοί. Λέει ὁ Μόρμεν: Τὸ ἐκφραστικὸ ἐπίθετο τίποτε δὲ σοῦ λείει; ἡ ζωνη παρομοίωση σοῦ φαίνεται κάτι νεκρό; ὁ ρυθμὸς τοῦ στίχου, ὁ δάχτυλος καὶ ὁ ἱαμβος, καμιά συγκίνησι δὲ σπέρνει μέσα σου; Τοῦ κάκου τραγούδησε γιὰ σένα ὁ Ὅμηρος καὶ δραματούργησε ὁ Σοφοκλής.

99

Ὁ «Ἀρχιτέκτων Μάρθας». Μοῦ κάνει ἐντύπωση. Ἀνάλυση μιᾶς κατάστασης γιὰ τὴν παθολογικὴ ψυχολογία. Ὁ Μάρθας, χαρακτήρας μέσα στὴν ἀρρώστια του, ἡ καλλίτερ', ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῆς ἀρρώστιας του. Γιὰ ἕναν ἄνθρωπο πιδ κανονικά καὶ πιδ γερὰ σκηματοποιημένο, γιὰ ἕναν καλλιτέχνη σὰν αὐτός, οἱ ἀτυχίες του, τὸ χάσιμο τοῦ βραβείου, ἡ ἐξαφάνισι τοῦ μεταλλείου, δὲ θὰ εἴτανε σοβαρὲς ἀφορμὲς γιὰ νὰ τὸ βάλῃ κατὰκαρδὰ καὶ νὰ πελπιστῇ. Μὰ οἱ ἀφορμὲς αὐτὲς μὸτίθα καὶ συμπτώματα καὶ πρόσφατες γιὰ νὰ ξεδιπλωθῇ ἡ τρέλλα του. Μοῦ θύμιζε τὸν ἥρωα τῆς Ἀγριόπαπιας τοῦ Ἴφεν· μετὴ διαφορὰ πὼς ἐκεῖνος σκότωνε τίς εὐτυχίες τῶν ἄλλων, λέγοντάς τους τὴν ἀλήθειαν. Ὁ Μάρθας ἤθελε νὰ κρατήσῃ τίς εὐτυχίες τῶν ἄλλων, ἀραδιάζοντάς τους ψέματα· ὁ πρῶτος ἐκατάστρεψε τοὺς ἄλλους· ὁ δεῦτερος ἐκαταστράφηκε ὁ ἴδιος. Τὸ τέλος τοῦ δράματός (πιδ πολὺ τραγικοκομωδίας) μοῦ θύμιζε τὸ τέλος τοῦ Ρόσμερχολμ τοῦ Ἴφεν, ἂν καὶ πολὺ διαφορετικόν. Μοῦ θύμιζε κ' ἕνα δράμ' ἀπὸ τῆς ζωῆς· τὸ τέλος τοῦ Σ. Β. στὸ Νέο Φάληρο καὶ τῆς γυναίκας του μέσα σ' ἕνα κανόν. Ὁ Μάρθας πρόσωπο δραματικόν· μὰ πρόσωπο πιδ πολὺ ἀπὸ κείνα ποὺ τὰ λείει κάπου ὁ Γκαῖτε **προβληματικά**. Ὅλες οἱ ἄλλες παρατήρησεις, γιὰ μὲ στέκονται παρακάτου. Τὸ δράμα, ἔτι κι ἂν εἶναι, σὲ κάνει νὰ σκέπτεσαι.

100

Ἡ κριτικὴ βρίσκεται παντοῦ. Ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ δρόμου, καὶ κάνει τὴν κοινὴ γνώμη, ἴσα μὲ τὰ ὑπερούσια, καὶ κάνει τὴ φιλοσοφία τοῦ Κάντιου. Κοροϊδία ἢ ποίησις, κάποιος εἶπε. Κ' ἐγὼ λέω: Ποίησις καὶ Κριτικὴ.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ο ΑΡΗΓΙΑΝΟΣ (*)

(Ἐπόσπασμα μιᾶς δοκιμῆς)

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΗ

Θεόρατοι βράχοι δλοῦθε κι ἀπότομαι. Ἀνάμεσά τους τεράστιο χάσμα, ἔπου διαβάνει μονοπάτι κ' ἐνώνει τὸν πέρα τῶν βράχων κόσμον μὲ τὸν ἐδῶθε. Στὴν ἄκρη τοῦ χάσματος εἶναι ἡ σπηλιὰ τῆς **Μάγισσας**· ἐκεῖνη φαίνεται ἀπόξω καθισμένη ἀπάνω σ' ἕνα λιθάρι μεγάλο, πιάνοντας τὰ γόνατά της μὲ τὰ χέρια της. Ἀπὸ τὸν πέρα τῶν βράχων κόσμον ἀκούγεται ὁ θόρυβος ἀνθρώπων ἐργαζόμενων. Στὸν ἐδῶθε τῶν βράχων κόσμον φαίνονται χάμεν ἀνθρώπινα κόκκαλα διάφορης χρονικῆς περιόδου. **Ἐνας ἄνθρωπος** στέκεται ἀποσβολωμένος, ἐνῶ ἀκούει τὴ Μάγισσα καὶ βλέπει τὰ κόκκαλα.

Ἡ Μάγισσα

Ἄλλοι στὴ στραβομάρα μου.

Ἀκούω τὴ μυρουδιά τοῦ ἀνθρώπου

νὰ πέφτει ἀπάνω μου

κι ἀναταράσσονται τὰ σωτικά μου.

Ἔρχεται ἡ τσίρκνα στὴ ρουθούνια μου,

ὦ Ἐρήρη, καλῶς ἔρχεσαι

τὴν ὄρεξί μου νὰ κινήσεις.

(σγκόνεται ὀρθὴ καὶ τότε βλέπει κανεῖς, πὼς τὰ τσίνορά της πυκνὰ καὶ μακριὰ πολὺ τῆς σκεπάζουν τὰ μάτια, ὥστε νὰ μὴ βλέπῃ καθόλου.)

Μὲ θρέφει τὸ κρέας τῶμό

κ' ἔχω στὸ κράτος μου ἕνα νόμο:

Κάθε ψυχὴ ποὺ λαχταρήσῃ

τὸν πέρα κόσμον νὰ γνωρίσει,

νὰ μὴν περάσῃ ἂν δὲ μοῦ ἀίρῃ

ἐδῶ γιὰ φόρο τὸ κορμί.

(ἀπλώνοντας τὰ χέρια καὶ τριανέμενη τρομερή.)

Ἀνθρώπε, μόνο αὐτὴ ἡ στιγμή

σὲ φόβισε;

Νά, ἔχω τὰ χέρια μου ἀπλωμένα

γιὰ νὰ σ' ἀδράξουν. Τὸ λοιπὸν τί καρτερᾷς...

Ὁ ἄνθρωπος

Ἐλεος!...

Ἡ Μάγισσα

Τὸ τέλος νὰ εἶναι τῆς χιρᾶς;...

(*) ΣΗΜ. ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ τὸ δημοσίεψε ὁ Καμπύσης, λίγους μῆνες πρὶν πεθάνει, στὸ «Διότυσο» (1901. Τόμος Α' σελ. 254—264).